

دارالالخان

(دارالالخان) هیئت تدریسیہ سی طرفدن ایکی آیدہ بر نشر ایدیلیر

مجموعه هائے باطله خصوصات ایچون مدیر مسئوله مراجعت لازمدر

مندرجات

- ملکتنزده اوهره موسی نریا
 دده افندی رؤف بکتا
 تربیه موسیقیه احمد فغانر
 فلیکس مندلسون اکرم بسیم
 ملی موسیقی فلیل بریغ
 تورک موسیقی و صنعتکارلار کزیم شقیق
 موسیقی ده برلاندور شافیه
 موخده برقونسر ***
 دارالالخان ششوی ***

۸۹۸

مجموعه تک ادره سی: استانبول - شهزاده باغی - دارالالخان

توزیع یری: باب عالی جاده سنده سودی
 کتبخانه سی

فیثائی اون بش غروشدرد

شهزاده باغی: اوقاف اسلامیه مطبعه سی

۱۳۴۰

۳

او ائشاندہ برکون (محمود نانی) اندرون ساز طاقنی ایستہ مش و ارادہ سنیہ، چوقدن بری دیکلہ نیلمہ بن مقاملردن برینک اجراسی مرکزندہ صادر اولمش ایدی . (دده افندی) بو فرصدن بالاستفادہ :

— مؤذن باشی قولکنز (فرحناک) نامیلہ یکی بر مقام ایجاد ایتمش ؛ فرمان بیوریلورایسہ او قویہ جق ...

دیمہ سیلہ بیچارہ (شا کر آغا) فنا حالده شاشالایارق :

— هنوز فصلی تمام اولمادی ؛ یکی باشلادیغ « کار » ی دہ یاریدہ در ؛ ایکنجی مربعلہ آغیر سماعیسی ایسہ بستہ نمدی . ان شالله تمام اولسون دہ ...

کبی سوزلرلہ (دده) نک بو یامان معذبلکنی کیشد بر مکہ چالیشیر . لکن پادشاه (فرحناک) ک ناصل بر مقام اولدیغنی آکلامغہ مراقابتدیکندن بستہ لنش اولانلرینی دیکلہ مک ایستہر . بر موجب ارادہ هان (ذکی محمد آغا) نک طنبورلہ بر تقسیمنی متعاقب اوکوزل پیشرو چالنور ؛ آرقمندن (شا کر آغا) فوق العادہ لطیف و تیز سسیلہ — عینی ایقاع و مقام دہ — هان دہ غیر قابل تنظیر بر صناعت آبدہ سی اولان :

میل ایدر بو حسنلہ کیم کورسہ ای کلفم سنی
تازہ سنبلزارہ دوندرمش سیہ پرچم سنی
بی بدل بر حسنہ مالک سکک ای قاشی هلال
بر برینہ کوستردر چون ماه نو عالم سنی

مربعنی او قور . (دده) و رفقاسی دیکلرلر . بو اثر بتر بیتمز (شا کر آغا) فرحناک شرقیسنی او قویہ جفی صرمدہ (دده افندی) ، بالادہ اسملری کچن (دلال زادہ اسماعیل) و (چیلنکی زادہ احمد) آغالرلہ برابر فرحناک مقامندہ بستہ لہ دیکي « زنجیر » ایتاغندہ کی :

فغان ایدر یئہ بلبل ہمار کورمشدر
نیم کی اودہ بر کلزار کورمشدر

ایکنجی مربعی ده اوقومغه باشلامازی* بو دفعه سکوت نوبتی شا کر آغایه کلیر؛ سازلرده
پیرو لکله اکتفا ایدر لر .

شا کر آغایه اوغرا دیقی آکلار. معافیله دوشدیکیمی مشکل موقعدن برآن اول قورتلوق
ایچون مربک نتیجه سینه انتظار ایدر ایسه ده بوامیدی ده بوشه چیقار؛ چونکه مربعدن سوکره
(ده) ایله رفیق لری در حال :

دل پیاده بی مجروح ایدن تیغ نکاهکدر
بی سودالره دوش ایله بی زلف سیاهکدر

آغیر سماعیسه باشلار لر . (شا کر آغا) ایکنجی مربک بالخاصه «ترم» لرده «زمین»
ایله «میان» آرده سنده (ده) نک «شد» بولندن کوسترمه که موفق اولدی سناظر نعمات ایله
آغیر سماعیده کی بلاغت افاده قارشینده مهوت قالیر .

آغیر سماعیدن سوکره (ده افندی) شا کر آغایه معنیدار بر صورتله باقه رق :

— بیورک صره سزه کلدی !

دیر؛ (شا کر آغا) ده سالف الذکر شرقیسی ایله جدا شوخ و رقصان بر طرزده
بسته له دیکی :

بر دلبره دل دوشدی نه محبوب دلدور
رفتاری کوزل قامی هرر بدلدور

بیورک سماعیسی اوقور و آرقه سندن ده (کافی علی آغا) نک ساز سماعیسی چالنه رق
فصله [۱] ختام و بریلیر .

غوامض موسیقی به بحرق واقف وبالذات الحان شناس اولان (محمود ثانی) بالطبع حضورنده
وقوعه کان بو موسیقی مبارزه سی الکیخه قهرمانی بیله نظر دقتدن قاجیر مامق اوزره تعقیب
ایتش ایدی. (شا کر آغا) نک اثر لری غیر قابل انکار صورتده رنگین و دلنشین اولمقله برابر
(ده) نککیار صناعت وعینی زمانده لطافت و بلاغت اعتباریه اولره تقوق ایدیور ایدی .
فصلک ختامنده پادشاه بو خصوصده کی فکرینی آچیقجه — و داها طوغریسی برار نابجا
بر تعبیر قوللانه رق — اظهاردن چکنمه مش و مؤذن باشی به خطاباً :

— شا کر ، شا کر ! (ده) موسیقیده بر جانا واردر ؛ سن اونکله کورده مزسک !
دیمشدر . بو سوز کرچه (ده) نک موسیقیده کی کمال قدرتی تمثیل ایچون سولنمش
ایسه ده طرز تمثیل هر حالده در شانیه اولدیغندن (ده افندی) پادشاهک بوتقدیر آمیز سوز لرندن

[۱] بو فصلک (شا کر آغا) اوزرنده بر اقدینی ناخوش تأثیری شونکله آکلاملی که مشارالیه باشلادی
و میانه قدر بسته له دیکی «کار» بی اکمال اتمه مش و اوقیمتدار اثر ناتمام اولره رق ایوم قدر شناساتک
حافظه احترامی ترین اتمکده بولنمشدر !

بالعكس غابت متأثر اولمش ایدی ؛ (دده) به یتیشوب کوروشنلردن منقول اولدینی اوزره مشارالیه ، (محمود ثانی) نك حضوردن چیقنجه بر کوشیه چکیلوب آغلامش و :
— پادشاه بی بکزه تهلک باشقه برشی بوله مادیعی ؟

دییه محرم اجاسنه بت شکوی ایتشد .

۱۲۴۷ سنهسی اواخرنده وقوعه کلن بو (فرحناک) مسابقهسی (دده) اوزرنده یأس آور بر تأثیر حصوله کتیرمش ایدی ؛ او درجهده که بر خیلی زمان کوچوک بر شرقی بیله بسته له مش و بو مأیوسیت حالی ۱۲۴۸ تاریخنه قادار دوام ایتشد .

بو تاریخدن سوکره (دده افندی) تکرار فعالیت موسیقیه ابرازینه باشلامشدر ؛ لکن بوندن سوکره کی فعالیتی ، بالخاصه پیر مکرم و دستگیر محترمی (مولانا جلال الدین رومی) حضرتلرینک آیین طریقتلری اتانسنده اوقونغه مخصوص مخدرات موسیقیه سی وجوده کتیرمه انحصار ایتشد که بسته لرینک شهره سز اک قیمتلیری ده بونلردر .

§

دده افندیده ذاتاً پک کنج ایکن تظاهرایدن عشق روحانی حساباً ۵۶ یاشنی اکمل ایتدیکی بو صرهلرده بالطبع داها زیاده تعالی و تکمل ایتش ایدی ؛ دنیا لذتلرندن ، سرای حیاندن بالکلیه تنفر ایتش اولان (دده) نك حجره سنده کی مدار اشتغالی بعضاً کتاب مطالعه سندن ، بعضاًده حسیانه ترجمان اوله جق شعر پارچه لری یازمقدن عبارت بولنیور ایدی .

نوت ؛ (دده افندی) بر ازده شاعردر ؛ هم فارسی ، همده تورکجه بر مقدار اشعاری واردر . و قتیله (صبا) آیینک اوچنجی بندینه درج ایتدیکی :

ای مقصد عاشقین اولان (مولانا)

ای نشئه مؤمنین اولان (مولانا)

بیچاره لرز حلقه رحم ایله

بیچاره لره معین اولان (مولانا)

رباعیسی تجربه قلم نوعندن ایلمک یازدینی منظوم اثری ایدی . مع هذا (دده) نك حساس قلمی ، عشق مولانا ایله اودرجه لبریز وجد و حالت ایدی که قوجه داعیه موسیقی بومقنومت سوز جاذبه معنویه قارشیسنده بعضاً اختیارینک منسلب اولدینی کوردن قدرت شاعرانه سنک تصویرینه مساعد اولمدینی موضوعلرده دخی منظومه لر یازمغه قالدیشیر و بونک نتیجه سی اوله رقینه (صبا) آیینی گفته لرندن :

اولدق ینه بز سجده برنار محبت

اولماز دلز بسته انکار محبت

جان ودلی الیرایدیم غمزمه که تسلیم
معمومی (!) غم اولسه دل زار محبت

رباعیسی کی لفظ ومعنی اعتبارله خطالی اثرلرده وجوده کثیر ایدی . بحث ایتدیکمز
تاریخلرده ایسه (دده) نك بدایع پرور طبعی زیاده سیله جوش و خروشه گلش ایدی .

منی سروسامانم حسرت کش جانانم
کوبنده (مولانا) هم بنده فرمانم

رباعیسی بوصره ده سویله دیکی خوش آینده اشعار ننددر . الحاصل (دده افندی)، «فرحناك»
فصلی حادثه سندن بری دوام ایدن سکوتی محافظه ایدمه جگنی نهایت آکلادی و ۱۲۴۸
سنه سنده اولمز اثرلرندن بری اولان (بسته نكار) آیین شریفی بسته له دی که حسیات دوریشانه سنك
حال اشباعه وصولی ، وبالخاصه بوحسیانك واسطه نعماتله ندرجه لره قادار تصویر ایدیه بیله جگنی
کوسترن خارق العاده برتمثال دهادر .
بوآینك گفته لری سراپا نیاز مندانه وعاشقانه در ؛ باشده کی :

ای قبله اقبال جهان خاك درت
سرمایه مقبلان قبول نظرت
امروز تویی ساقی بزم توحید
فردا بكنار حوش كوثر بدرت

رباعی سیله (دده) حقیقی اقبالك نروده اولدیغنی دنیا وما فیهايه اعلان استغنا ایدن مغرورانه
برلسان الحان ایله ترنم ایدر ؛ مع مافیة درحال :

بیرمن احسان من درد من درمان من
جان من جانان من مولای مولانای من

زمزمه لریله بیر دستگیرینك باب احسانه التجا ایلر . بونی متعاقب قصیده پرداز شاعر لرك
تفاخری قیلندن اوله رق :

بلبل باغ او منم عقل کجا ومن کجا
چشم و چراغ او منم عقل کجا ومن کجا

ترانه سیله عشق السهی کلازارینك آواره سر بر بلبللی اولدیغنی سویلر و بونك سببی ده :

حیران رخسار توأم
مستان چشمان توأم

وجیزه سیله آکلانه رقینه کافی السابق (بیرمن احسان من ...) زمزمه سنه رجعت ومع هذا :

مجنون و پریشان توأم دستم کیر
سرکشته و حیران توأم دستم کیر

هری سروای دستگیری دارد
من بی سرو سامان توأم دستم گیر

رباعیسیله باب مولانان باشقه ملجأ و پناهی اولمدیغنی اعتراف ایندکدن صوکره کندی
محصول طبعی اولان بالاده محرر :

من بی سرو سامانم

مطلعلی رباعی بی (حسینی) مقامنده یک سوزشلی بر ادای عاشقانه ایله ترنم ایده رک آیین
شریفک برنجی بندینه ختام و برر .
آینک ایکنجی بندنده علی الاکثر بسته کارلرک قوللاندیغنی :

سلطان منی سلطان منی
اندر دل و جان ایمان منی
کر من بدی من زنده شوم
یک جان چه شود صد جان منی

رباعیسیله (دده افندی) ینه (بسته نکار) مقامنه اودرجه غیر محسوس بر صورتله رجوع ایدرکه
بو موقعیتی جداً شایان تقدیردر .

آینک اوچنجی بندینی تشکیل ایدن ویش بیتدن مرکب اولان :

بیدار شو بیدار شو وزاین جهان بیدار شو
درکار حق درکار شو ای دل دی بیدار شو

غزلک بسته می ایسه (دده افندی) نامنی تاریخ موسیقیمزه آلتون حرفلرله یازدیره حق
سامعه پیرا بر بدیعه لحیه در .

بوتون آیین شریفلرک اوچنجی بندینه ادخالی معتاد اولان :

ای که هزار آفرین بویجه سلطان اولور
قولی اولان کبشیر خسرو و خاقان اولور

بیتلرندن اعتباراً (دده افندی) ینه کندی آثارندن اولان (صبا) آیتته کچمش و (بسته نکار)
آیینی بو صورتله اکال ایتمشدر .

آیین شریفلردن بعضیلرینک بسته لری آره سنده کی بو اشتراکه ، تعبیر دیگرله بر آیینک قسماً
دیگر آیین ایله اکالنه مولو یلرک الکاسکی آیتلرینده دخی تصادف اولمقده در ؛ فی الحقیقه مجموعه لرده
بسته کاری کوسترلیه رک (بسته قدیم) قیدیله محرر بولنان و (قه قیوسی) مولو بخانه سی بوست نشینی احمد
دده افندیکنک بیاناته نظراً (ملا حامی) حضرتلری طرفندن بسته لندیکی مروی اولان (نجگاه)
(دوگاه) و (حسینی) آیتلری قسماً یکدیگریله مشترکدر . بعض موسیقی متقلری آیتلرک بو

صورتله تنظیمی و علی الخصوص هر هانگی بر مقامدن بسته نش اولان بر آينك عینی مقامده قرار و برمه سنی و ازان جمله (دده) نك (صباوسليك) مقامنده کی آينتك (نوا) آينيله اكلانی ، (نوا) آينتك دده (سكاه) پرده سنده قالماسنی شایان اعتراض کورر لر .

بونلرك فكر لرینه كوره غرب موسيقسند مثلا (صونات) دینلان ازلرك مركب اولدینی متعدد بارچه لر ك بسته لشمسی خصوصند ناصل بر طاقم قاعده لر وضع ایدلش، و او قاعده لر موجبجه بر (صونات) ك ايلك و صوك بارچه لر ينك عینی مقامدن اولماسی و شو قدر كه ايلك بارچه «مینور» بر مقامدن اولدینی تقدیرده صوك بارچه نك دده عینی قرارگاهه مالك «ماژور» مقامدن اولاییلوب عكس حاله مساغ اولماسی كهی قواعد وضع ایدلش ایسه آينلرك بسته لشم سنده دخی بویه قاعده لر رعایت ایدلملی ایش !

بوفكر ددی ذواته و بريله چك جواب شودر ؛ مولوی آينلری بر بسته كار كوزيله تدقیق ایدیلر ایسه باشلیجه اوچ صنفه منقسم بولندقلری کوریلر : (۱) آرده مختلف مقاملره كیمكله برابر باشلانغیچنك غیری بر مقامده قرار ویرنلر ؛ (۲) مختلف مقاماتی دولاشدقن صوكره باشلادینی مقامده قالانلر ؛ (۳) باشند نهایت قدر عینی مقامی محافظه ایدنلر . [۱] بواوچ صنفدن اك مشهور و مقتدر بسته كارلر مزك آينلری بولندیقندن بونلردن برنك اثرینه اتقا هیچ بروقت موجب مؤاخذه اولاماز ؛ بالعكس اچلر نده محتمم (سكاه) آينيله جنت مكان (عطری) ده داخل بولنن بوسا ایدینی بلا سبب مؤاخذیه قالقیشمق دها زیاده جابب مؤاخذه بر جرأت ، و عادتاً بر كستاخلق عد اولنور .

علی الخصوص مولوی آينلری علی العاده موسیقی بارچه لر ی ایش كهی «خارجی» بر نظره كورمك ده طوغری دكادر . بونلر روحانی بر موسیقینك وجد و حال محسولی اولان یه روحانی بارچه لریدر ؛ بوشكلرله ، یاخود مقتدر ك تعبیری وجهله بوشكلسز لككریله ، و هیچ شبهه سز منحصر آ بسته كارلر ينك خلوص قلبری ایجاباتندن اوله رق ، اوقونغه تختن بولندقلری اولیاء الله میدانلری صاحب لر ينك حسن قبوله مظهر اولمش والی یوم القیامه یه اومیدانلره مداوم درویشان طرفندن اوقونه چقلری ده شه دن آزاد بولنشدنر . بوكا مقابل اسانده مزدن اك مقتدر ذوات ، علمی و فنی هیچ برا كسیکی اولیان متعدد آينلر بسته له مشلر دكه هر نه دن ایسه بونلر مولویخانه لرده یار ددغه اوقونه بیلمش و یاخود بوشرفه ده نائل اوله میه رق متروك و منسی قالمشدر ؛ طبق (سلیمان چلبی) مرحومك یازدینی (منقبه مولد نسوی) منظومه سنك قازان دینی رغبت عامیه اوندن صوكره یازیلانلرك نائل اوله مامسی كهی .

[۱] بکیلیو مولویخانه سی مشایخندن (عبدالرحیم افندی) مرحومك آیین بوسفنك پارلاق بر مثالیدر كه سراپا (حجاز) مقامدن بسته لندیکی حالدك نك سناق (Monotonie) شایه سندن تمامیه مبرادر .

يكي قيو مولو بخانه سنك آيين مجموعه سنده (بسته نكار) آيينك مقيد بولنديني صيفيه (دده) لك بالذات يازد رق بورايه « عينا » نقل ايتديكمز فقره سي نظر امعان ايله اوقونور ايسه آيندرك طريقت منتسبلى طرفدن نه كي درويشانه حسابك تاثيري آلتده بسته لنديكي وبوكي اثرلرده ظاهر پرستانه برطاق اشكال وقواعد رعيت آراغامق لازم كله چكي آكلاشلمش اولور :

[۱۲۴۸] تاريخنده تكميل اولوب ايتدائي قرائتي درگاه باب جديدده واقع اولمشدر . « مني سروسامان » رباعيسى و « اى مقصد عاشقين » رباعيسى صاحب بسته درويش اسماعيلكدر ، من غير حذر قبولي مشعر نياز مندانه وضع اولمشدر . جله درويشان قرداشلره معلوم اوله كه بو بعد اخره كرچه يدي عدد آيين شريف تصنيف نصيب اولدى ؛ لکن هريت شريفك حين تصنيفنده كويا بو بعد ذيلك زباندن حضرت پير افنديز انشاد بيوردرلدى ، حتى بويچاره ماننده ، فلس پنهانده لال و خاموش بي مجال اولوب انشاد اولتان آيين شريفك بسته لنده و هر پرده لنده ذره مثال مدخل اولوب جله سي دستكريم عالم عاليان حضرت مولانا افنديز كدر .]

الفقر
درويش اسماعيل

(بسته نكار) آيينك اوقونديني كون شيخ افندي ايله درويشله و مجلر اوزرنده حاصل ايتديكي حسن تاثيردن (دده) بك متحسس اولمش و كوردنيكي تشويقردن جسارت آلهرق (صابوسليك) مقامندن ده بر آيين بسته له مكه قرار و يرمش ايدى ؛ حال بوكه او ائانده كنديسنه تبليغ اولتان براراده سنيه ، دمي بوقرارينك اجراسنى برمدت ايچون تاخيره مجبور ايتمش ايدى .

(محمود ثاني) مشيراندن خليل رفت پاشاي صهرينته نائل ادييور و بومناستله استانبول شهرى چوقدن برى مثلى كورمه ديكي شاهاه بر دوكون ايله بر ذوق و نشاط بولنيور ايدى . (دده) بوسورهايون ائانسنده سرايده اوقونمق اوزره بعض يكي پارچهلر بسته له مكه مأمور اولدى . پادشاه ، (بوسليك) مقامنى بك سور ايدى ؛ (دده) بومقامدن - گفته لرى كندى اثرى اولهرق - بر « كار » ايله بر « مريع » ورده « بوروك سماعى » بسته له دى . فصلك متباقى پارچهلرينده (دلال زاده اسماعيل افندي) اكمال ايتدى . « كار » لك گفته سى (دده) لك اثرى اولديغندن دولاي بورايه نقل ايده جكز :

سور شاهى ايلدى آلامى طى
نغمه ساز اولدى كوكلهم يارهم
بو دوغاي فرخزاده جهان
نشسته سندن جوش ايدر مانندي
آسمانن تا بوسورك سيرينه
وردى خورشيد انجم و ناهيدي
دم بودم در ذوق و شوغندن كوكل
« كار » . آغازيله سوزمانندي

(بوسليك كار) پادشاهك حضورنده اوقوندى ؛ محمود ثاني بك نمون اولدى . كاردن صوكره اوقونان « رمل » ايقاتنده كي « مريع » لك گفته سى ده شوبله ايدى :

اولدق ينه بوشوقله مسرور مسرت لبريز سرور ايتدى دلى سور مسرت
عالمده كدر قانادى ساپه كده اقدم هر روزى سعيد وشيدى نور مسرت

بومرېي (دلال زاده نك) نك آغر سماعيلى تعقيب ايتدى . بوندن صوكره منتخب
برقاج شرقى واوميانده بالطبع (دده) نك باعث اقبال اولان مشهور (زلفكده در بنم بخت سياهم)
شرقيسى [۱] ونهايت ينه (دده) نك :

دهر اولاده بوسور ايله معمور مسرت

كفته لى بوروك سماعيلى ترنم ايدلدى. محمود تانينك محظوظيتى درجه نهايه واصل اولدى
و (دده) ايله رفيقلى عطاياى سنيه ايله تلطف بيورلدى .

بوسور همايون مناسبيله تكرار مظهر التفات اولان (دده) دخى (فرحناك) فصلى حادثه سندن
برى پادشاهه قارشى قلبنده محافظه ايتديكى اغبرارنى اونوتور كى اولدى . مع مافيه آره سى چوق
كچمه دن (دده) نك سراى حياى ينه تكيه حيانته منقلب اولمش ومخلد اثرلى اولان اينلرني
بسته له مكه باشلامش ايدى .
(مابعدى وار)

[۱] بوشوقليك شايدان اعتمادنا بندن الده ايديلن فايت صحيح برنوطه سى كله چك نسخه مزده مندرج بولنه جقدر .